

**5.KONU: XIX. YÜZYILDA
OSMANLI DEVLETİ'NDEKİ
KÜLTÜREL GELİŞMELER**

2012-LYS

23. Aşağıdakilerden hangisi, Osmanlı Dönemi'nde Türkler tarafından çıkarılan ve Şinasi'nin başyazar olarak çalıştığı ilk özel gazetedir?

A) Takvim-i Vekayi

B) Ceride-i Havadis

C) Tercüman-ı Ahval

D) Mecmua-i Fünun

E) Tasvir-i Efkâr

C-OSMALI TOPLUM YAPISINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞMELER

- Çeşitli milletleri ve dinleri bir arada yaşatan Osmanlıların Nizam-ı Alem'i-Avrupalılar buna Pax Ottamanica diyorlardı-,diğer bir deyişle Osmanlı toplum düzeni ve barışı,daha Kanuni'nin ölümünden önce ,yıllar sonra belirginleşecek olan hastalık alametleri göstermeye başlamıştı.
- **Osmanlı toplum yapısının değişmesinde iç ve dış etkenler etkili olmuştur. Bunları şu şekilde belirtebiliriz:**
- 1-Nüfus artışı 2-Dirlik sisteminin bozulması 3-İç isyanlar 4-Dış etkenler: a-Coğrafi keşifler b- Sanayiinkılabı c-Fransız ihtilali

1-XVIII.YÜZYIL

a-Yönetim Kadrolarında Kimlik Değişimi

- Yönetim kadrolarında en önemli değişiklik Seyfiye sınıfının yerini yavaş yavaş Kalemîye sınıfının almasıdır.
- Bunun en önemli sebebi devletler arası ilişkilerde diplomasi'nin önem kazanmasıdır. Yurt dışında geçici ve daha sonra daimi elçilikler kurulması da bu düşünceye dayanır.
- Yönetici kadrolarında meydana gelen bir değişimde Devşirme kökenlilerin yerini reayadan kişiler almaya başlamıştır.

b-Ayan ve Eşraf

- Osmanlı Devleti'nde taşra da vekalet uygulaması başladığında zamanla bu yönetim ayanların eline geçmiştir.İltizamı da alan ayanlar zamanla taşra da önemli bir güç haline geldiler. İltizam usulünün yerini alan Malikhane sisteminde vergi kaynağı ömür boyu kiralanabiliyordu. Bu uygulamayla ayanlar bazı bölgelerde büyük bir nüfuz kazanmışlardır.

c-İskan faaliyetleri

- Osmanlı Devleti'nde Kuruluş ve Yükselme dönemlerinde Anadolu'dan Rumeli'ye bir iskan faaliyeti olmuştur. Yine
- Anadolu içerisinde de bazı problem çıkaran boylar çeşitli bölgelere yerleştirilmiştir. Gerileme ve Dağılma döneminde tersine bir göç hareketi olmuş ve Rumeli'den gelen Türkler Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yerleştirilmiştir.

2-Tanzimat ve sonrası

- **a-Yeni Bürokratlar**
- Avrupa ülkelerinde ikamet elçiliklerinin kurulmasından ve böylece Avrupa ile ilişkilerin artmasından sonra, es-kilerden daha farklı bir anlayışa sahip reformcu yeni bir nesil ortaya çıkmıştı. Bunlar Avrupa başkentlerinde görev yaparken,milletlerarası durumu ve batılı devletlerin bünyelerini tanımaya çalışmış olan belli başlı diplomalardı.
- Üst seviye Tanzimat bürokratlarından her biri İstanbul'daki yabancı elçiliklerden biri ile de ilişki içindeydi.
- Bu durum onları daha etkili kılıyor,ancak yabancıların Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmasını da kolaylaştırıyordu.

b-Nüfus hareketleri ve Yeni Yapılanmalar

- XIX. yüzyılda ise Osmanlı nüfusu açısından iki olgu birden yaşanıyor. Bir taraftan, Osmanlı genel nüfusu azalırken, diğer taraftan daralan Osmanlı sınırları içindeki nüfus gitgide artmaktaydı. Genel nüfusun artması toprak kayıplarına, mevcut nüfusun artması ise kaybedilen topraklardan gelen göçlere bağlıydı. Gerileme ve Dağılma devrinde Rumeli'den Anadolu'ya yoğun bir göç hareketi olmuştur.

- Ulaşım teknolojisinin gelişmesi ve dış pazarlarla ilişkiler kurulması,XIX.yüzyılda,şehirleşme oranını da yükseltmiştir.
- XVI. yüzyılda da sınırlı olan ova köyleri(celali isyanları dolayısıyla yamaçlara ve dağlara çekilmişlerdi),XIX.
- Yüzyılda dışardan gelen göçmenlerle artmıştır. Bunlar Konya,Adana ve kıyı ovalarına yerleştirildiler.
- Ulaşımında da kara yollarının yanında demiryolları ve denizyolları da yapılmaya başlandı. Telgraf ve telefon hatları kurulmaya başladı.

Yeni Hayat Tarzı

- Klasik dönemde Osmanlıların saray,şehir,köy ve göçebelerdeki gündelik hayat tarzları daha önce anlatılmıştı. XIX. Yüzyılda,İstanbul ve diğer büyük şehirlerde hayat tarzı önemli ölçülerde değişmelere uğramıştır.
- Kahvehanelerin işlevi değişmiş eğlence amaçlı kullanılmaya başlamıştır. Yabancı kahvehaneler ise pastahaneye dönüşmüştür. Kahramanlık destanlarının,meddah,karagözün yerini tiyatro almıştır.

- Eski mesire geleneklerini, Boğaziçi mehtap alemleri almıştır. Sefaretlerin düzenlediği balolar, üst seviyedeki Müslümanlar arasında da kadın-erkek bir arada eğlenme modasını doğurmuştur. Üst tabaka nazarında Avrupa malı kullanma sosyal statü sembolü haline gelmiştir.

- Halk sınıfları arasında yaşantı açısından farklılaşmalar başlamıştır. Zenginler Boğaziçinde ayrı mekanlara yerleşmişlerdir.
- 1895'de İstanbul'da ilk defa Zatü'l Hareke denen otomobil kullanılmaya başlamıştır. Ardından elektrikli tramvay hizmete girmiştir. II.Meşrutiyet sonrası telgraf ve telefon da gündelik hayatın unsurları haline gelmiştir.
- Taşra da ise bu değişimler pek görülmemiştir. Eski hayat tarzı uzun süre devam etmiştir.

OSMANLI DEVLETI'NDE BASIN-YAYIN HAYATINDA GELİŞMELER

OSMANLI DEVLETİ'NDE EĞİTİM ALANINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞMELER

- ◉ Avrupa'nın gözle görünür üstünlüğü karşısında diğer kurumlarda olduğu gibi eğitim-öğretim kurumlarında da Avrupa örnek alınarak bir takım ıslahat hareketlerine girişildi ise de bunlardan bir sonuç alınamamıştır.

- Lale Devri'nden itibaren açık bir şekilde ortaya çıkan batı modelli yenileşmede, göze çarpan ilk hareket, matbaanın kurulması sayılabilir. Bu hareket, eğitim ve öğretim hayatını da olumlu yönde etkilemiştir. I.Mahmut ve III.Mustafa dönemlerinde askeri eğitim kurumları olan Humbaracı ve Topçu Ocakları batı tarzında örgütlenmiştir.

- 1770-1840 yılları Batılılaşmanın temellerinin atıldığı yıllardır. Bilhassa bu yıllarda eğitim ve öğretim ve askerlikte Batı'dan faydalanma yoluna gidildi. Kültür ve sanat ise eski özelliğini korumaya devam etti. Zaman zaman eğitim ve öğretimdeki aksaklıklar yeni kanunlarla düzene sokulmaya çalışıldı. (11)

- 1727'de İstanbul'da ilk matbaa açıldı. 1734 yılında Üsküdar'da, matematik ve fen bilimlerinin verildiği Hendesehane, 1773'te Mühendishane-i Bahr-i Hümayun, 1796'da Mühendishane-i Berri-i Hümayun açıldı. Ayrıca Tıphane-i Âmire, Mekteb-i Maarif-i Adliye, Mekteb-i Ulûm-î Edebiye, Darû'l-Muallim (1858), Rüşdiye, Mekteb-i Sultan-i ve 1863'te ilk üniversite olan Daru'l Fünûn gibi okullar açıldı. (12)

- 1856'da ilan edilen Islahat Fermanı'yla Osmanlı Devleti'nde yeni bir dönem başladığını görüyoruz. Islahat fermanıyla yapılmak istenen eğitim ve ilgili yenilikler daha çok yabancılardan işine yaradı. "Maarifi-i Umumiye Nezareti" adlı hükümet içinde yer alan ve bugünkü Milli Eğitim Bakanlığı'nın temeli olan bir kuruluş ortaya çıktı.

- II. Abdülhamit döneminde her alanda olduğu gibi eğitim-öğretim alanında da büyük hamleler gerçekleştirildi. Bu devri uygulamaya geçiş, yaygınlaştırma, merkezde ve taşrada mektep binası yapma, öğretmen yetiştirme, yeni yüksekokullar ve Darû'l Fünun açma devri olarak nitelendirebiliriz. II. Abdülhamit medreselerin yanı sıra Avrupa tipi yükseköğretim okulları da açmıştır.

- ◉ Bu silsileden olarak Mülkiye, Tıbbiye, Maliye, Hukuk, Ticaret, Mühendislik, Baytar mekteplerini sayabiliriz. Bu konuda Avrupa'ya kapalı kalınmamış ve modern eğitim-öğretim temelleri de yine bu dönemde atılmıştır.

- 33 yıllık saltanatı boyunca II. Abdülhamit (1876-1909) 1876'da 250 olan Rüşdiye'yi 600'e, 5 idadi 104'e, 200 kadar olan iptidaiye (yeni usûl ilkokul) yaklaşık 9 bine, 1 tane Darû'l Muallimun (öğretmen okulu) 32'ye yükseltmiştir. Bunun dışında 10 bin kadar olan eski usûl sıbyan mektepleri ıslah edilerek yeni usûle çevrilmiştir.

- Fakat her zaman olduğu gibi altyapı ve finansman yetersizlikleri, i ve dış mücadeleler, siyasi entrikalar, devletin diğer müessese ve kurumlarındaki yozlaşmalar vb.. gibi nedenlerle istenilen hedeflere ulaşılmamıştır.

AZINLIKLAR VE YABANCI OKULLAR